

POLAKKASERNER

De danske Sukkerfabrikker ansatte i 1893 400 polske arbejdere. Til dem byggede de otte arbejderboliger til hver 50 polakker. De fik navnet polakkaserner.

Ideen med polakkaserne til arbejderne var hentet fra Tyskland i 1840erne, hvor kaserneboligerne var almindelige. Polakkasernerne blev bygget ved Mariebjerg, Vindeby, Horslunde, Vesterborg, Stokkemarke, Ryde, Opager og Kappel på Lolland. I hver kaserne boede 50 polakker sammen med en opsynsmand, den såkaldte Aufseher, og hans kone og eventuelle børn. På mindre gårde blev de polske piger indkvarteret i pigekamre, udhuse eller i staldbygninger.

At bo på marken

Polakkasernerne blev typisk bygget ude på marken. På den måde spildte de polske piger ikke arbejdstiden med transport til og fra arbejdsstedet. Sukkerfabrikkerne opgav ret hurtigt at rekruttere den polske arbejdskraft, hvorfor de første polakkaserner hurtigt kom til at stå tomme. Men landmændene tog kasernemodellen til sig og antallet af polakkaserner bredte sig til hurtigt på Lolland-Falster.

Polakkasernerne fandtes i forskellige størrelser og typer. Nogle var store og arkitekttegnede mens andre bestod af små og faldefærdige rønner. Placeringen var betinget af, hvor pigerne skulle arbejde. I visse tilfælde engagerede flere landmænd i fællesskab en gruppe polakker til markarbejdet på flere gårde – de såkaldte "andelspolakker". Landmændene delte udgifterne til at bygge bolig til polakkerne, og kasernen blev derfor placeret centralt mellem anparthavernes jorde.

Den afsides placering af kasernerne betød iøvrigt, at flere polakker senere har fortalt om tyverier, indtrængen af fremmede, vold og overfald.

Indretning

Indretningen af boligen bestod som regel af en række soveværelser eller sovesale, hvor der plads til flere piger i samme rum. Nogle steder havde pigerne enkeltstående senge. Andre steder, hvor der boede mange piger, blev der brugt køjesenge. På den måde kunne

arbejdsgiverne huse flere arbejdere. I nogle tilfælde rummede kasernen soverum til karle og soverum til piger, afhængigt af, hvem der boede dér.

Foruden soverummene havde kasernerne fælles køkken med komfur og fælles spiseplads. Udendørs var en brønd og udhuse med vaskerum og retirader. I spisesalen bestod møblementet som regel af et langbord og bænke. Her havde pigerne også hver et skabsrum til deres madvarer. En del af pigernes løn blev nemlig udbetalt i naturalier som skummetmælk, kartofler og margarine.

Madlavning og spisning tog pigerne sig ikke meget tid til, det drejede sig om at få optjent så mange penge som muligt. På kasernerne indrettede mange af pigerne et lille alter, hvor en hvid dug blev lagt over et skab eller en kommode, som var udsmykket med religiøse billeder og helgenfigurer.

Aufseheren og hans hustru boede oftest også i kasernen enten i egen lejlighed eller i et separat værelse. Indretningen og forholdene i deres del af huset var som regel lidt bedre end i de øvrige værelser. Således beskriver arkitekt H.C. Glahn i et brev til Lungholm gods i 1911, hvordan Tågerup Polakkaserne skal opføres. Her beskrives udtrykkeligt, at både isolering og trægulvet i formandens stue skal have en anden og bedre kvalitet end i de øvrige rum.

De polske piger havde hver et skab til deres madvarer i spisestuen. Her ses et billede fra Orupgaard polakkaserne taget i 1972. Foto: Museum Lolland Falster.